

Склад. Наголос. Орфоепічний словник і словник наголосів

Мета: поглибити знання учнів про склад та наголос; формувати вміння ділити слова на склади, визначати склади відкриті і закриті, наголошені і ненаголошені, правильно наголошувати слова; навчити учнів користуватися орфоепічним словником та словником наголосів; розвивати мовлення, логічне мислення; виховувати повагу до народних звичаїв.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу

Хід уроку

I. Організаційний момент.

Діти, у народі кажуть: «У грудні що не день, то свято». Але найбільше в народі свято Миколая - 19 грудня. Цей святий вважається покровителем усіх бідних і знедолених та заступником рибалок і моряків. Він творив чудеса: зцілював безнадійно хворих, припиняв розбрат. Тому називали його Чудотворцем. До нього звертаються в молитвах мандрівники і подорожні. Святий Миколай завжди був покровителем і заступником усіх дітей. Виховані і слухняні діти отримують подарунки від святого Миколая. Тому будемо розважливими і візьмемося за роботу.

II. Перевірка домашнього завдання

- **Розподільний диктант**

Виписати слова в два стовпчики, вставляючи, де потрібно г або ґ.

(Ґ, Ґ)айок, (ґ, ґ)алас, (ґ, ґ)ава, (ґ, ґ)андж, (ґ, ґ)алицький, (ґ, ґ)аньба, (ґ, ґ)и(ґ, ґ)нути, (ґ, ґ)ирли(ґ, ґ)а, (ґ, ґ)ала(ґ, ґ)ан, (ґ, ґ)рунт, (ґ, ґ)іркий, (ґ, ґ)ість, (ґ, ґ)енарал, (ґ, ґ)удзик, (ґ, ґ)уля, (ґ, ґ)едзь, (ґ, ґ)оден, (ґ, ґ)одина, (ґ, ґ)лухий, (ґ, ґ)лей, (ґ, ґ)ніт, (ґ, ґ)речний, (ґ, ґ)рецький, (ґ, ґ)риміти, (ґ, ґ)атунок.

III. Оголошення теми і мети уроку

IV. Актуалізація опорних знань

- **Бесіда**

1. Що називається складом?
2. Від чого залежить кількість складів у слові?
3. Який склад називається закритим, а який відкритим?
4. Який склад називається наголошеним?

- **Спостереження над мовним матеріалом**

Скласти прислів'я, слова поділити за складами.

1. Пшениця Миколи після поле вкриє.
2. Блищить сонце мороз а тріщить.
3. Снігу багато хліба багато.
4. Зима як дров страшна нема .

V. Сприйняття й засвоєння нового матеріалу.

- **Пояснення вчителя.**

Склад — це частина слова, яку вимовляємо одним поштовхом видихуваного повітря. У слові стільки складів, скільки в ньому голосних звуків.

Склад утворюється тільки з голосного звука або поєднанням голосного з одним або кількома приголосними.

За кількістю складів слова бувають **односкладові**, **двоскладові** та **багатоскладові**. Наприклад: *яр, зи-ма, я-ру-га*.

Склад, що закінчується голосним звуком, називається **відкритим**. Наприклад: *ме-ло-ді-я*.

Склад, що закінчується приголосним звуком, називається **закритим**. Наприклад: *аб-зац*.

- **Робота з підручником.**

Опрацювання теоретичного матеріалу (стор.89-90)

- **Робота біля дошки.**

Записати слова, поділити їх на склади. Підкреслити відкриті склади однією лінією, закриті - двома. У виділених словах визначити орфограми.

Місяць, хурделиця, січень, свято, студень, лютий, *сім'я*, Різдво, арія, ожеледь, *сільський*.

- **Гра «Знайди зайве»**

Поділити слова на склади і знайти «зайве» слово в кожному рядку.

1. Гуска, курка, півень, гусеня, качка, зяблик.
2. Ромашка, волошка, троянда, лілея, мак.
3. Коза, кінь, свиня, кицька, вівця.
4. Березень, квітень, травень, червень, липень.

- **Розподільний диктант.**

Записати слова, погрупуювавши їх за кількістю складів.

Дзьоб, льон, знання, життя, нагороджений, країна, район, безмежний, далекосяжний.

- **Фізкультхвилинка**

Щоб ніколи не хворіти,
Треба вправи вам робити
Із-за парт швиденько встали,
Спинки гарно розрівняли,
На носочки піднялись
І до сонця потяглись.
Руки разом опустили
І швидесенько присіли.
Потім встали, руки в боки,
Всі красиво робим кроки

Назад-вперед прогнулись добре.
Не будем мати ми хвороби...

- **Пояснення вчителя**

Мотиваційний момент

Учитель читає вірш-загадку Д. Білоуса про наголос.

Хто про себе так говорить?

Я всесильний, я могутній,

Хай дізнаються присутні,

Що в крані фонетичній

Я на службі довговічній.

Славний радник Королеви

У палаці кришталевім

Словам значення міняю

Словоформи обираю.

Буде мука чи мука -

Визначить моя рука.

Води є, нема води.

Розберись й розсуди

Чи важливий я чи ні

В фонетичні сторони.

Питання до учнів:

✓ *Хто про себе так говорить?*

✓ *Чи важливий наголос?*

Наголос — це виділення посиленням голосу певного складу в слові. В українській мові наголос вільний, тобто наголошеними можуть бути різні за порядком складу.

Існують слова з подвійним наголошенням. У словниках наводять обидва наголоси, наприклад: *зАвждИ, пОмИлка*. Серед словників України одним із найважливіших є словник наголосів української літературної мови.

Логічний наголос — це виділення посиленням голосу та підвищенням тону найважливішого в реченні за змістом слова або сполуки.

- **Вправа «Постав наголос»**

Зима – зими, сніг – сніги, вікно- вікна, голуб – голуби, стіни – стіни.

Чи змінюється місце наголосу при зміні форми слова?

- **Орфоепічна робота**

Поставте наголос у словах.

Читання, писанка, завдання, подруга, дочка, донька, олень, ознака, вірші, приятель, живопис, старий, високо, середина.

Перевірте правильність виконання завдання за словниками.

- **Знайомство зі словниками.**

Правильне наголошування – один із показників культури усного мовлення. Оскільки наголос в українській мові вільний і рухомий, часто виникає потреба перевірити його за словником. До якого ж словника звернемося? Яка наука вивчає правильну вимову слів? Яку помилку допустить учень, коли він неправильно наголошуватиме слова?

Ознайомлення з орфоепічним словником та словником наголосів.

- **Дослідницька робота.**

1. З орфоепічного словника виписіть 10 слів, поставте наголос. Правильно прочитайте їх.

2. Зі словника наголосів виберіть три слова і виписіть словникові статті до них.

- **Розподільний диктант.**

Розподіліть слова у три колонки: I – наголос на першому складі, II – наголос на другому складі, III – наголос на третьому складі.

Туга, червоний, міліметр, русло, посмішка, бюлетень, столяр, подруга, олень, чотирнадцять, алфавіт, кулінарія, батьківський, читання, завдання, кілометр, одинадцять.

VI. Систематизація й узагальнення знань, умінь і навичок.

- **Гра «Найшвидший»**

Хто швидше правильно підніме картку з цифрою, що вказує на кількість складів у слові.

Склад, фонетика, орфоепія, наголос, закритий, відкритий, словник, грамати́ка, синтаксис.

VII. Підсумок уроку

- Дайте визначення:

Склад — це ...

Склади є ...

Закритий склад — це ...

Відкритий склад — це ...

Наголос — це ...

VIII. Домашнє завдання.

1. Вивчити теоретичний матеріал

2. Виконати вправу

